

ks. Michał Sołomieniuk
(Archiwum Archidiecezji Gnieźnieńskiej)

ks. Jarosław Wąsowicz SDB
(Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej)

Liber Copulatorum z parafii Kaława z XVII-XVIII w. Edycja źródłowa

Historia parafii w Kaławie¹ jest związana z dziejami klasztoru cysterskiego w Paradyżu. Miejscowość należała do bogatego rodu Broniszów herbu Wieniawa z Gościchowa (obecnie Gościkowa). *W 1230 roku wojewoda poznański Mikołaj Bronisz wraz ze swoim bratem Dyonizym ufundował w swoich dobrach klasztor², który zakonnicy nazwali Paradisus Matris Dei/Paradisus Beatae Mariae Virginis, od czego pochodzi polska nazwa „Paradyż”, którą odtąd określano klasztor i wieś. W kolejnych latach cystersi otrzymali wiele darowizn i przywilejów, co pozwoliło na prężny rozwój gospodarczy klasztoru. Właśnie w XIII wieku pojawia się w źródłach wieś Kaława, jako własność cysterskiego klasztoru (1257 r.), natomiast w 1307 roku została osadzona na prawie niemieckim³.*

¹ Historyczne nazwy miejscowości występujące w przekazach źródłowych to: *Calava* (1257), *Kalow* (1307 r.), *Kalo* (1412 r.), *Kalewi* (1443 r.), *Calawa* (1508 r.), *Calaua* (1510 r.), *Kalawa* (1528 r.), *Caliawa* (1663 r.), *Kalaw* – od 1790 r., niem. *Kalau*. Nazwa wsi ma charakter topograficzny i pochodzi od słowa *kał* – błoto. Por. Historia parafii i kościoła parafialnego, <http://kalawa.salezjanie.pl/wordpress/index.php/church/kalawa/>, (dostęp: 12.02.2019).

² W klasztorze paradyskim znajduje się XVIII-wieczny obraz fundacyjny, który przedstawia Mikołaja Bronisza i jego brata Dionizego. Nad nimi unoszą się aniołowie ze wstęgą z napisem: *Znakomity i wysoko poważany pan Mikołaj Bronisz, komes na Gościkowie, ufundował ze swym bratem Dionizym ten Paradyż w roku 1230.*

³ Por. J. Nowacki, *Dzieje Archidiecezji Poznańskiej*, t. II: *Archidiecezja Poznańska w granicach historycznych i jej ustrój*, Poznań 1964, s. 457.

W II połowie XIII w. zbudowano w Kaławie kościół pw. św. Mikołaja, o którym po raz pierwszy wspomina *Liber beneficiorum*⁴ z 1510 r. Najprawdopodobniej wówczas erygowano przy kościele parafię. W okresie reformacji kościół wraz z parafią przejęli protestanci, jednak w 1596 r. został odzyskany przez katolików. Odtąd funkcję proboszczów parafii pełnili cystersi z Paradyża. W tym czasie, od 1580 r., klasztor należał już do polskiej prowincji cystersów. Kościół w Kaławie był murowany, uposażony w rolę, zaś plebania miała okazałe domostwa, dwa łany roli i meszne⁵. Parafia posiadała jedną filię we wsi Wysoka, gdzie pierwotny kościół pw. św. Barbary był drewniany. Istniała kiedyś przy niej parafia. Odzyskana z rąk protestantów w 1603 r. została filią Kaławy⁶. Wizytacja archidiacona pszczeńskiego Jana Braneckiego z 1640 r. wspomina o szkole w Kaławie: „Jest tu także szkoła około kościoła, ma rektora katolika, który podług przepisów plebana uczy dzieci. Od mieszkańców obydwóch wsi, to jest Kaławy i Wysokiej, bierze rocznie dwa mały żyta”⁷.

Nie były to jednak wówczas dla tych terenów spokojne lata. *Podczas wojny trzydziestoletniej (1618-1648) opactwo i należące do niego wioski najeżdżały wojska brandenburskie i szwedzkie. Podczas potopu szwedzkiego w 1655 roku kościół w Kaławie został ograbiony i spalony przez Szwedów. Z polecenia ówczesnego opata paradyckiego Edmunda Zagorowa świątynię odbudowano i oddano do użytku w 1660 roku. Jednak i ona uległa zniszczeniu w wyniku pożaru w 1733 roku. Na nowo wznosił ją opat Józef Gorczyński*⁸.

Opis źródła

Józef Łukasiewicz w swoim opracowaniu historycznym poświęconym kościołom parafialnym w dawnej diecezji poznańskiej zauważa także, iż „ko-

⁴ *Liber beneficiorum* (z łac. Księga dobrodziejstw, także Księga beneficjów, uposażeń) – spis uposażeń, dóbr i przywilejów, zwłaszcza kościelnych, sporządzana dla celów statystycznych oraz podatkowych.

⁵ Por. J. Nowacki, *Dzieje Archidiecezji Poznańskiej...*, s. 457.

⁶ Tamże.

⁷ Por. J. Łukasiewicz, *Krótki opis historyczny kościołów parochialnych, kościółków, kaplic, klasztorów, szkółek parochialnych, szpitali i innych zakładów dobroczynnych w dawnej diecezji poznańskiej*, Poznań 1859, s. 361.

⁸ Tamże, s. 360.

ściół w Kaławie nie zawiera w sobie żadnych pomników z odleglejszej przeszłości, znajduje się atoli w nim biblioteka z kilkuset książek złożona. Księgi jego kościelne zaczynają się od roku 1624”⁹. Nie wiadomo jednak nic o ich losie. W archiwum parafii w Kaławie najstarszą z zachowanych ksiąg jest prezentowana *Liber Copulatorum* z lat 1689-1759, która znajduje się w teczce: „Fragmenty starych metryk par. Kaława”¹⁰.

Prezentowany poszyt rękopisu księgi metrykalnej został sporządzony z papieru czerpanego ze znakiem wodnym i posiada wymiary 20 x 16,5 cm. Zawiera 16 stron, w tym zapisanych 12. Na stronie pierwszej niezapisanej odnajdziemy współczesne pieczęcie: w lewym górnym rogu podłużną – KATOLICKI URZĄD PARAFIALNY/ w KAŁAWIE/; w prawym dolnym okrągłą z krzyżem i napisem w otoku: *Ecclesia parochialis S. Nikolai Ep. in Kalawa*. Na wspomnianej stronie powyżej okrągłej pieczęci znajduje się także adnotacja ołówkiem: *Tom I*. Kolejne trzy strony poszytu są niezapisane. Adnotacje metrykalne rozpoczynają się od strony 5 i są paginowane od 1 do 12. Na adnotacje naniesione zostały w późniejszym okresie podkreślenia nazwisk osób zawierających związek małżeński. W przypadku mężczyzn kredką czerwoną, kobiet – kredką niebieską. Na ostatniej stronie, w lewym dolnym rogu, znajduje się adnotacja ołówkiem: *Poszyt zawiera 12 stron*.

W przypisach odnotowano pojawiające się warianty ortograficzne nazwisk i uwagi językowe. Dokonano też identyfikacji miejscowości. Poprzez pogrubienie odnotowane zostały wspomniane podkreślenia nazwisk nupturientów. Numerację stron zaznaczono według właściwej dla kolejności w poszycie, a nie według paginacji, która w księdze zaczyna się od strony 5.

Wydawcy mają nadzieję, że edycja dokumentu stanie się przyczynkiem do dalszych badań nad dziejami katolickich parafii w dekanacie pszczewskim w czasach nowożytnych oraz historią opactwa cysterskiego w Paradyżu. Pozwoli to być może w przyszłości zidentyfikować chociażby duchownych pojawiających się w prezentowanej księdze tylko z inicjałów.

⁹ Tamże.

¹⁰ W teczce znajdują się również fragmenty *Liber baptisatorum* z lat 1875-1881. Ta księga znajduje się jednak w bardzo złym stanie i wymaga konserwacji. Szycie jest osłabione, wiele kart jest rozprutych i przedartych w miejscu złożenia.

Edycja źródła

[s. 5]

Anno 1689

Die 8 febr[uarii] Copulatus est Martinus **Pade** cum Anna **Nawaltin**¹¹ testes David Freyer¹², et Mathaeus Lausch

Anno 1690

Die 10 8bris¹³ Copulatus est Georgius **Giering**, cum Elisabetha **Nawaltin**¹⁴, testes Martinus Pade, et Martinus Giering

An[n]o 1694

Die 25 8bris Copulatus est Michael **Janisch**, cum Anna Maria **Milkowskin**¹⁵, testes David Freyer et Jacobus Weigelt

An[n]o 1695

Die 27 Januarij Copulatus est Christophrus **Blobel**, cum Hedvige **Zimmermannin**, testes David Frejer¹⁶ et Georgius Giering

Anno 1697

Die 8 febr[uarii] Copulatus est Stanislaus **Splisgart** cum Dorothea **Schubertin**, testes Martinus Janisch, et Christophorus Grienberg

¹¹ Patronim od nazwiska Nawalt, które może być wariantem nazwy miejscowej „Neuwald”.

¹² Zapis litery „y” podobny do „ij” lub „ÿ”. Ten sam skryptor raz używa go w miejsce „y”, raz w miejsce końcówki genetywu „ii” lub jej wariantu graficznego „ij”.

¹³ Octobris.

¹⁴ Patronim nazwiska Nawalt, odpowiednik polski brzmiałby „Nawaltówna”. Podobne patronimy we wszystkich nazwiskach panien – nupturientek.

¹⁵ Szczególny przypadek utworzenia niemieckiego patronimu od polskiego nazwiska Miłkowski (Milkowski), polska wersja brzmiałaby „Milkowszcanka”/„Miłkowszcanka”.

¹⁶ Inna wersja zapisu nazwiska nupturienta z pierwszego wpisu w księdze.

Anno 1701

Die 25 8bris Copulatus est Martinus **Pech**, cum Anna **Blobelin**, testes Christophorus Christophorus Blobel, et Martinus Giering

Die 25 8bris Copulatus est Michael **Grejser**, cum Anna **Bittnerin** testes Martinus Pech, et Christophorus Giering

[s. 6]

Anno 1702

Die 12 Julij Copulatus est Martinus **Giering**, cum Elisabetha **Blobelin**, testes Georgius Giering, et Jacobus Brasch¹⁷

An[n]o 1708

Die 25 10bris¹⁸ Copulatus est Martinus **Pech**, cum Elisabetha **Janischin**, testes Christophorus Blibel et Georgius Gluschke

An[n]o 1709

Die 14 febr[uarii] Copulatus est Martinus **Nawalt**, cum Hedvige **Janischin**, testes Christophorus Blobel et Martinus Pade

Anno 1713

Die 13 8bris Copulatus est Georgius **Splisgart** cum Hedvige **Gieringin**, testes Georgius Giering et Michael Francke

Anno 1715

Die 25 8bris Copulatus est Christophorus **Galle** cum Catharina **Lauschin** testes David Frejer et Stanislaus Braüer¹⁹

Die 26 8bris Copulatus est Joannes **Frejer**, cum Anna **Gieringin**, testes Martinus Binder, et Joannes Frager²⁰

¹⁷ Tu i w kilku innych miejscach litera „a” w nazwisku wygląda jak stosowany w tym czasie zapis dyftongu „æ”.

¹⁸ Decembris.

¹⁹ Litera „a” zapisana jak dyftong „æ”.

²⁰ Litera „a” zapisana jak dyftong „æ”.

Anno 1720

Die 4 8bris Copulatus est Andreas **Reincke**, cum Dorothea **Janischin**, etstes Georgius Zerbe, et Martinus Pech

[s. 7]

Anno 1724

Die 4 9bris Copulatus est Georgius **Giering**, cum Elisabetha **Braüerin**, testes Joannes Frejer, et Georgius Splisgart

Die 25 9bris Copulatus est David **Frejer** cum Rosina **Gluschkin**, testes, Michael Michael Binder. et Joannes Frejer

Anno 1726

Die 27 9bris copulatus est Martinus **Pade**, cum Anna **Pechin** testes Martinus Nawalt, et Bernardus Pech

Die 25 9bris Copulatus est Benedictus **Pade**, cum Elisabetha **Grejserin**, testes, Andreas Pech, et Michael Grejser

Anno 1728

Die 12 9bris Copulatus est Georgius **Paulcke**²¹, cum Barbara **Blobelin**, testes, David Frejer, et Martinus Binder

Anno 1729

Die 27 Aprilis Copulatus est Casparus **Janisch**, cum Hedvige **Braüerin**, testes David Frejer et Georgius Giering

Die 5 Julij Copulatus est Andreas **Klembt** cum Doorothea **Reinckin**, testes Georgius Zerbe et Martinus Janisch

[s. 8]

Anno 1731

Die 28 9bris Copulatus est Joannes **Pade**, cum Dorothea **Gieringin**, testes, Martinus Pade et Georgius Paulcke

²¹ Na s. 5 to samo nazwisko, zapisane w wariancie „Paulke”.

Die 25 10bris Copulatus est Paulus **Blobel**, cum Barbara **Gieringin**, testes David Frejer, et Joannes Georgius Giering

Anno 1732

Die 4 9bris Copulatus est Jacobus **Giering**, cum Anna **Pechin**, testes, Jacobus Pech, et Andreas Klembt

Anno 1733

Die 25 8bris Copulatus est Balthasar **Splisgart**, Cum Elisabetha **Janischin**, testes Christianus Splisgart et Casparus Janisch

Die 4 9bris Copulatus est Josephus **Schultz**, cum Cristina **Gallin**, testes Georgius Bittner, et Georgius Hoffman²²

Anno 1734

Die 23 Maij Copulatus est Andreas **Pech**, cum Dorothea **Hoffmannin**, testes Josephus Schultz, et Benedictus Pech

Die 5 9bris Copulatus est Joannes Georgius **Giering**, cum Elisabetha **Pechin**, testes Joannes Frejer, et Paulus Blobel

[s. 9]

Anno 1735

Die 6 9bris Copulatus est Michael **Pech**, cum Catharina **Gieringin**, testes, Joannes Georgius Giering, et Joannes Frejer

Die 6 10bris Copulatus est Martinus **Pech**, cum Maria **Niesalckin**, testes Mathias Höhl et Fridericus Klinge

Anno 1736

Die 18 9bris Copulatus est Georgius **Hantzke**, cum Dorothea **Padin**, testes, Joannes Georgius Giering, et Jacobus Giering

²² Wersja nazwiska z jednym „n” końcowym; w następnym zapisie nazwisko kończy się na podwójne „n”.

Anno 1737

Die 23 Junij Copulatus est Christianus **Blobel**, cum Anna Barbara **Frejerin**, testes Georgius Paulke et Joannes Georgius Giering

F[rate]r Arsenius Curatus²³

Die 2 Julij Copulatus est Martinus **Pech** cum Barbara **Klingspornin**, testes Mathias Höhl et Michael Nawalt

Die 27 9bris Copulatus est Casimirus **Nawalt**, cum Cæcilia **Janischin**, testes Mathias Höhl, et Balthasar Spligsart

Anno 1739

Die 11 8bris Copulatus est Joannes **Knappe** cum Barbara **Spligsartin**, testes Michael nawalt et Jacobus Zeidler

Fr[ater] Arsenius Curatus

[s. 10]

Die²⁴ 11 Novembris Copulatus est Martinus **helt** cum Anna **Janischin** testes Joannes Georgius Giering et Michael Pech

Fr[ater] Arsenius Cur[atus]

Productus in congregatione Maiali²⁵ Rokitnen[si]

L.G.D... m[nu] p[ro]p[ria]

Anno 1740

Die 3 Julij Copulatus est Christophorus **Sieiffert** cum Anna **Bräuerin** testes Joannes Bräuer et Joannes Fechner

Fr. Arsenius

Productum in congregatione Maiali

Pszczewar[iensi?] Die 11 X St. P. m[anu] p[ro]p[ria]

²³ Po raz pierwszy pojawia się imię duchownego.

²⁴ Od tego miejsca druga ręka.

²⁵ Rzadka forma przymiotnikowa od nazwy „maj”.

Anno 1742

Die 19 9bris Copulatus est Michael **Greÿser**²⁶ cum Elisabetha **Nawaltin**, testes
Andreas Klembt et Joannes Georgius Giering

Fr. Arsenius Curatus

Prod[uctum] in Congregat[ione] Zbaşzinen[si] d[ie] 26 April[is] 1742

MB PP m[anu] p[ro]p[ria]

Die 18 Junij Copulatus est Joannes **Schultz** cum Maria **Gieringin** testes Mathias
Josephus Höhl et Michael Nawalt

Fr[ater] Arsenius Curatus

Die 7 9bris Copulatus est Jacobus Pade cum Anna Bräuerin²⁷ testes Joannes
Georgius Giering et Michael Peech

Fr[ater] Vincentius

Productum in Congregatione Maiali

Babimosten[si] Die 29 Majj A[nn]o 1743

X.JKPT m[anu] p[ro]p[ria]

[s. 11]

Anno 1743

D[ie] 20 Novembris Copulatus est Joannes **Helt** cum Maria Elisabeth **Frejerin**
testes Joannes Georgius Giering et Michael Binder

Fr[ater] Conradus

Productum in Congregatione Kosmine[nsi]²⁸ Anno D[omi]ni 1744 d[ie] 20 Maj

Laurentius Gładysz... Decanus Pszczyw[iensis] m[anu] p[ro]p[ria]

²⁶ Litera „y” z dwiema kropkami.

²⁷ Po raz drugi ta sama nupturientka.

²⁸ Koźminek, 25 km na południowy wschód od Kaławy.

A[nn]o 1744

Die 1. 9bris copulatus est Joannes **Knappe** cum Barbara **Janischin**. Testes Caspar Janisch et Michael Nawalt

Fr[ater] Adalbertus

Die 15 9bris copulatus est Joannes **Bantsch** cum Maria Hent...²⁹ testes Michael Nawaldt et Christianus Blobel

Fr[ater] Adalbertus

Productum in congregatione Chociseviensi³⁰ d[ie] 15 9bris 1745 (?)

Anno 1745to

Die 7ma Novembris copulatus est Christophorus **Schoetz** cum Elisabetha **Pechin** testes fuerunt Andreas [...] ³¹ et Michael Pech

Die 21 Novembris copulatus est Joannes G[...] ³² **Kroschelin** ³³ testes fuerunt Martin [...] ³⁴ Kram ³⁵

Die 21 Novembris copulatus est Andreas [...] [et Bar]bara **Lilisgartin**, testes fuerunt Micha[el] [...] [et] Balthasar Lilisgart
Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

[s. 12]

Productum est in Congregatione peracta in Ecclesia Starodvorc[ensi] ³⁶ die 24 Maji 1746

Stanislaus Garczyński S.C.

²⁹ Nie można odczytać nazwiska.

³⁰ Chociszewo, 17 km na południowy wschód od Kaławy.

³¹ Zaplamienie karty uniemożliwia odczyt.

³² Jw.

³³ Nazwisko panny młodej.

³⁴ Zaplamienie karty uniemożliwia odczyt.

³⁵ Nazwisko drugiego świadka.

³⁶ Stary Dwór, ok. 11 km na wschód od Kaławy.

Die 8va Novembris copulatus est Martinus **Meissner** cum Elisabeth **Nawaldin**³⁷
testes fuerunt Joannes Schönborn et Christophorus Gotsche

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

Die 8va Novembris copulatus est Martinus **Paulke** cum Barbara **Reinkin** testes
fuerunt Joannes Görink et Michael Pech

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

Anno 1748

Die 26ta Maji copulatus est Georgius **Pech** cum Anna **Padin** vidua³⁸ testes
fuerunt Joannes Georgius Göring et Michael Pech

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

A[nn]o 1748 die 28 Maji Productum in Congregatione Bledzew[iensi]³⁹

J H Wenslaw[ski]⁴⁰ Can[onicus] Vars[aviensis]

Sacrâ A[u]th[orit]at[e] ap[osto]li[c]a Notarius Pl[ebanus] Goray[ensis]
assistivi

Die 13tia Novembris copulatus est Matthias **Hancke** cum Anna **Padin** testes
fuerunt Georgius Kulak scultetus⁴¹ Chenticensis⁴² et Jacobus Piech

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

Productum in Congregatione Trzebyszowien[si]⁴³ d[ie] 22 Maji 1749

M.B. P.P. m[anu] p[ro]p[ria]

³⁷ Kolejna wersja nazwiska „Nawalt” w wersji patronimicznej.

³⁸ Po raz pierwszy w księdze pojawia się informacja o stanie „cywilnym” nupturientki.

³⁹ Bledzew, ok. 23 km na północny zachód od Kaławy.

⁴⁰ Kanonik o takim lub podobnym nazwisku nie występuje w księżce: L. Królik, *Kapituła kolegiacka w Warszawie do końca XVIII wieku*, Warszawa 1990, s. 183-203 (spis nazwisk członków kapituły).

⁴¹ Po raz pierwszy w księdze pojawia się informacja o rodzaju wykonywanej pracy i to nie w odniesieniu do pana młodego, a świadka.

⁴² Chyciny lub Chodziszewo.

⁴³ Trzebiszewo, ok. 35 km na północny zachód od Kaławy.

[s. 13]

Die 6ta Julij copulatus est Georgius **Pech** viduus et hortulanus⁴⁴ cum Maria Elisabetha **Splisgartin**, testes fuerunt Joannes Georgius Giering tabernator et Michael Pech cmeto
Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

Productum in ecclesia Skwirzinen[si]⁴⁵ die 9° 8bris 1749 L'abbè⁴⁶ Bertrand
Propst [?] loci m[anu] p[ro]p[ria]

Productum in congregatione Maiali Rokitnen[si] d[ie] 13 Maji a[nn]o 1750
JH Wenslaws[ki] Can[onicus] Varsavi[ensis]
S[ac]râ A[ut]h[orit]at[e] [aposto]lica Natar[ius] Pl[ebanus] Goray[ensis]⁴⁷ as-
sistivi m[anu] p[ro]p[ria]

Anno 1750

Die 18va Maji copulatus est Martinus **Pech** cum Dorothea **Freyerin**, testes
fuerunt David Freyer scultetus et Christianus Plebel

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

Die 25ta Novembris copulatus est Georgius **Draber** cum Anna Maria **Freyerin**,
testes fuerunt Martinu[s] Gloschke Joannes Georgius Girink

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

[s. 14]

Anno 1751mo

Die 17ma februarii copulatus est casparus **Geiler** cum Barbara **Moroskin**,
testes fuerunt Martinus Ginter et Georgius Culak

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

⁴⁴ Po raz pierwszy w księdze pojawia się podwójne określenie przy panu młodym: stanu „cywilnego” i wykonywanej pracy.

⁴⁵ Skwierzyna, ok. 27 km na północ do Kaławy.

⁴⁶ Jęz. francuski.

⁴⁷ Goraj, ok. 25 km na północny wschód od Kaławy.

Productum in congregatione Majali Pszc[zewiensi]

D[ie] 24 Maji 1751

JH Wenslaws[ki] Can[onicus] Varsavi[ensis]

Pl[ebanus] Goray[ensis] assistivi

Anno 1754

Die 29 Januarij copulatus est Christianus Wilhelm **Leobsch** molitor cum Anna Maria **Greilichin** vidua, testes fuerunt David Freÿer, et Joannes Georgius Giering.

Fr[ater] Thadaeus m[anu] p[ro]p[ria]

Productt[um] in congregatione Majali

Rozminen[si] 1754 28 Maji

Die 19 Junii a[nni] c[urrentis] copulatus est Michael **Schiller** cum Barbara **Freÿerin** sculteti Visocensis⁴⁸ filia, testes fuerunt: Joannes Helt, Georgius Freÿer

Fr[ater] Thadaeus m[anu] p[ro]p[ria]

Die 25ta Novembris copulatus est Matthaëus **Lange** cum Elisabetha **Janischin**, testes fuerunt Joannes Georgius Giering et Joannes Nawald

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

Productum die 13 Maji 1735 J. Garczÿnski m[anu] p[ro]p[ria]

[s. 15]

A[nn]o 1755

Die 11ma Maji copulatus est Christianus **Klebel** faber cum Maria Elisabetha **Breschin**, testes fuerunt Joannes Georgius Giering et David Freyer Scultetus

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

⁴⁸ Wysoka, ok. 5 km na zachód od Kaławy.

Die 24ta Junij copulatus est Joannes **Spisgart** cum Dorothea **Klembtin**, testes fuerunt Michael Pech et Joannes Georgius Giering Tabernator

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

Die 6ta Julij copulatus est Martinus **Modrak** viduus cum Maria **Gengin** pastoris filia, testes fuerunt Joannes Genge et Christianus Richter

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

Productt[um] in Congrega[ti]one autumnali Chociszewien[si]⁴⁹ 14 8bris

Die 18va Novembris copulatus est Georgius **Marcha** rusticus Schilensis⁵⁰ cum Elisabetha **Freyerin**. Testes fuerunt Joannes Freyer et Martinus Peech rusticus

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

Anno 1756to

Die 11ma Januarij copulatus est Andreas **Weyma** cum Hedvige **Navaldin**, testes fuerunt Joannes Georgius Giering tabernator et Michael Greiser hortulanus

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

Productt[um] in Congregatione Starodvoren[si]⁵¹ 20 Maji 1756to

Thomas Hańczewski Plen[...]

[s. 16]

Anno 1757

Die 27ma Januarij⁵² copulatus est Martinus **Paulke** cum Barbara **Spisgartin** testes fuerunt Joannes Georgius Giering Tabernator et Michael peech Cmeto

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

⁴⁹ Chociszewo, ok. 17 km na południowy wschód od Kaławy.

⁵⁰ Silna, ok. 30 km na północny wschód od Kaławy.

⁵¹ Stary Dwór, ok. 10 km na południowy wschód od Kaławy.

⁵² Nazwa miesiąca, omyłkowo pominięta, dopisana nad wierszem.

Productt[um] in Congregatione autumnali Kalavien[si]⁵³ 1756 13 8bris
T[homas] Hanczewski m[anu] p[ro]p[ria]

Anno 1758

Die 29na Januarij copulatus est Joannes **Peich** civis Blidzovienss[is]⁵⁴ cum
Virgine Dorothea **Freyerin**. Testes fuerunt Casparus Malvald et Joannes Navald
Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

In Congregatione Majali 1759 productum
Adalbertus Niesztor [?] D. F. 7hy P. R[...] m[anu] p[ro]p[ria]

Anno 1759na

Die 11 9bris copulatus est Michael **Geng** bubulcus hujas cum Virgine Anna
Maria **Weisin** oriunda Birgholcio⁵⁵, testes fuerunt Joannes Geng sartor et Chri-
stianus Veis

Fr[ater] Adalbertus m[anu] p[ro]p[ria]

*Źródło: Archiwum Parafii św. Mikołaja w Kaławie, akta bez sygn., t. Fragmenty
starych metryk paraf. Kaława.*

⁵³ Kaława.

⁵⁴ Bledzew, 24 km na północny zachód od Kaławy.

⁵⁵ Niem. Birkholz, pol. Borów, ok. 20 km na południe od Kaławy.

Ks. Michał Sołomieniuk, Ks. Jarosław Wąsowicz SDB

**Liber Copulatorum from the parish of Kaława of the 17th
and 18th centuries. A source edition**

Abstract

The history of the parish in Kaława is connected with the history of the Cistercian monastery in Paradyż. In the second half of the 13th century, the church dedicated to St Nicolaus was built in this village; for the first time this church is mentioned in Liber beneficiorum of 1510. It is probable that it was then that the parish was established. In the Reformation period, the church along with the parish was taken over by Protestants; however, in 1596 it was returned to Catholics. From then onwards, the Cistercians from Paradyż were parish priests in this parish.

During the Thirty Years' War (1618-1648), the Brandenburg and Swedish armies invaded the abbey and its villages. During the Swedish Deluge in 1655, the church in Kaława was looted and burnt. At the request of the then Paradyż Abbot Edmund Zagorow, the church was rebuilt and opened for the faithful in 1660. However, this church was also destroyed in a fire in 1733. It was rebuilt again by Abbot Józef Gorczyński.

The presented Liber Copulatorum of the years 1689-1759 is the oldest surviving parish book in the archive of the parish in Kaława; it is included in the folder 'The fragments of the old registers of the parish of Kaława'. The publishers hope this edition will contribute to further research on the history of the Catholic parishes in the deanery of Pszczew in the early modern times and the history of the Cistercian abbey in Paradyż.

Translated by Aneta Kiper